

Hétvári Andrea

Bennünk a *Hatalmas*

A lét esztétikája

Weöres Sándor *Harmadik szimfónia* című versében

Bármennyire is szeretnénk a világot rekeszekre, jóra és rosszra, felcímkézhető dobozokra, osztályozható fokozatokra, műfajokra, évszakokra, évekre, hónapokra, lépcsőfokokra és fejezetekre osztani, egy idő után be kell látnunk az ősi igazság létjogosultságát. „Az út fel és le ugyanaz. Miért? Mert *hen panta einai* – minden Egy.

Azért cserélhetők fel az elemek. Minden csere az egységen belül történik. Ami van, az ennek az Egynek a része. Az emberi arc éppen úgy ezt az Egyet jelenti, mint a tenyér vonala vagy a kézzel vont írás vagy a lélek természete vagy a közösség életrendje vagy a gabonatermés, a király uralkodásának értéke, a csillagok pályája. Minden Egy. A lélek pillangó és a kereszt fény; a hal az ember megmentője és az arany bölcsesség. Mert minden Egy¹ – írja a *Scientia sacra* szerzője, Hamvas. Tóth Judit szerint feltűnő, hogy Weöres Sándor és Hamvas Béla barátságának, kettejük kapcsolatának mélységeit, súlyát milyen csekély mértékben említi a szakirodalom. Mester és tanítvány, tanítvány és mester mégis egyazon kútból merítettek, amikor műveik alap gondolatai, létfilozófiájuk esszenciája megfogalmazódott bennük. Az arc, a tenyér vonala vagy a kézzel vont írás. Mindegyik arról árulkodik, milyen földi és égi tapasztalásokon, vízvázlatzó vonulatokon küzdötte keresztül magát az Ember. Mennyi kaptatón, erdőn, tisztáson, völgyön, fennsíkon, labirintuson. Mennyi szoroson és hágón.

*„Rögökön, fellegen, kék vidéken
siető léptemmel el nem érem:
szivemben szövöget
napokat, éjeket,
a kinti sokszínű szőnyeget
benn szövi mind,
bennem szőtt szőnyegen
odakinn keresem,
míg ezer mintája szüntelen
körbe kering.”*

Mert egyetlen rejtett azonosság a világ. Minden mindennel karöltve, egymásból rügyként fakadva, virágot bontva, onnan gyümölcsként újra a földbe temetkezve s újraszületve létezik. A természet örök körforgása, az emberi élet periódusai csodálatos módon egymásra rímelnek. Mint ahogy egymásra rímel kint és bent, fent és lent, távol és közel, tél és nyár, nő és férfi, nappal és éjszaka.

¹ Hamvas Béla: *Scientia sacra* II. Ötödik könyv – Az analógia

A „bennem szőtt szőnyeg” mintái végtelenek. Végtelen hosszú, örökké szövődő geometriaként suhognak a láthatatlan perspektívájába, miközben „Madárka sír, / madárka örül”. Nehéz ennek a madárkának elhinni magáról, hogy egy személyben a vad és a vadász szerepe is az övé, mégis muszáj. Képtelennek tűnő kettős szereposztás. A sorsban hinni viszont csak feltétlenséggel, feltétel nélkül lehet. Mert a sors szimfóniákat ír. Kerek, tökéletes egészben gondolkodik, amelyben csak emberi, rövidlátó szemmel fedezhetünk fel töredékességet. Néha képtelenek vagyunk eléggé eltávolodni tőle ahhoz, hogy észrevegyük a térképmagasságból világosan látható, mindenség-értelmű mintázatot. Weöres Sándor *Harmadik szimfóniája* ennek a töredékességében is tökéletes egésznek a tükörképe, emberi nyelven megénekelte változata. Az egyes tételekben félig rabként, félig szabad entitásként röppennek föl a lélek madarai, melyeket a Hatalmas tekintete kísér. S itt következik a dupla (vagy inkább tripla) csavar: „*Ne kérdd a veremtől jussodat. / Te vagy a vadász és te vagy a vad / s távol, a hatalmas: az is te magad.*” Zavarba ejtő eszmefuttatás. A vadász és a vad alakja egy harmadik, távoli létezővel egészül ki. „*Atya-fiú-szentlélek / darabjaid hevernek / összefonódva bennem / elvermelt téli rendnek*”² Szentháromság, vagy inkább szentháromság.

Jogosan merül föl a kérdés, hogy most akkor ki kicsoda pontosan? A verssorok megadják a félreérthetetlen feleletet. S ha részletesebben is érdekel minket, akkor Weöres mestere, Hamvas: „A létben való tartózkodás ismertetőjele, hogy a világ: Egy. *Hen pantn einai*, amint Hérakleitosz mondja. Az álmosak közül mindenkinek külön-külön világa van, az ébereknek egy közös világuk van. Az álmosak mind külön-külön Énekben, szenvedélyekben, vágyakban, világszemléletekben szenderegnek; az éberek ugyanabban a valóságos világban élnek. Az ember nem látja és tudja magát többé a többi lénytől külön: saját magában látja a világ minden lényét, de minden lényben ott tudja saját magát is – *etad vai tat*. Ez nem más, mint az. Minden lény, állat, növény, kő, föld, rovar, madár, embertárs, anya, testvér, démon, isten – ez mind Én.”³ A létben felébredt lélek magára ismer mindenhol és mindenben. A madárban, a kőben, a tűz elementaritásában, a víz nyugalmasában, a szél erejében, a növény burjánzásában, az állatok öntudatlan jóságában – magára és mindenre, a minden Egyre. Nem is lehetne máshogy elmondani ezt a fizikán túli valóságot, csakis a zene, az érintések és a költészet egyetemes nyelvén. A madár, a páva és az éjszaka metaforája, allegóriája valami többretegű közös nyelvbe vezet, analogikus archetípus lesz belőlük a weöresi varázs-költészetben:

*„Rikolt a páva veled,
típeg az éjbe veled,
elveszti nyúlt vonalát
a futórózsa veled,
odafönn villámló kútnál
remegő gyöngy közt aludtál –
kikkel egy-éjbe jutottál,
mindannyival oda futnál.”*

² Hétvári Andrea: *Kápolna-szombat* (részlet)

³ Hamvas Béla: *Scientia sacra I. Első könyv – A hagyomány*

Népdaltisztaságú varázsmondókának beillő sorok. Metafizikai mélységekbe vezetnek, kinek-kinek saját házi kuckójába, magányos szigetére, ahol megtalálja mindennapjainak nyugalmát, megadva az ok-okozatok magyarázatát, s ezáltal megteremtve a lelki békét. Mégis: mindannyian érezzük olykor, hogy *„Itt minden örömbé / bogárka vész, / s a fájdalom mélye / tiszta méz. / Hét szín mozog itt / és hang-özön: / egyetlen, arany csend / volt odafönn.”* Ez a mindannyiunkban mélyen gyökerező Aranykor képzete. A menny rendíthetlensége, a földi élet keserű pohara, a krisztusi megtapasztalás, ami az úton elkerülhetetlen, s annak visszája. A szenvedés utáni kegyelmi állapot, a katarzisz utáni víztükör-béke.

Nemrég valahol az interneten olvasható volt a jin-jang jel egyszerű és mégis szemléletes magyarázata: fekete kör – *ez itt a rossz*, fehér kör – *ez itt a jó*, a jel világos fele – *ez itt egy kis rossz a jóban*, a jel sötét fele – *ez itt egy kis jó a rosszban*, a jel egészéhez pedig a következő magyarázat fűzve: *ez itt az élet*. A létezés jól szemléltethető dialektikája. *„Győznöd se lehet, veszned se szabad”*, pedig egyszer a nap forró lángjába, másszor a jég alá mártanak, így edzik a vasat. S időnként a szorongató bizonytalanság:

*„Ide se lát!
Ide se lát!
Aszik és álmában épít
ablaktalan tükör-palotát!”*

Különben, hogyan is engedhetné a kis fekete foltot, s főként a sötét oldalt világra jönni. Csak kevésszer gondolunk bele, hogy minden Egy, s hogy az igazság valójában az, hogy *„Lehelletét / szél verte szét, / lángja kormát vas-pohárban / őrzi a sötét.”* Lángtöredékek millióit hordjuk nap nap után magunkban, magunkhoz, egymásnak. Melegíteni, átölelni, enyhíteni, megvilágosítani. Ha a sötét képes megőrizni magában a vele teljesen ellentétes minőséget, miért ne őrizhetnénk mi is. S bár legalább annyira érinthetetlen ez a mindennüzt létező, egy személyben három, mint lepke szárnyán a hímpor, nem tehetünk mást, mint hogy ébren tartjuk és szüntelen őrizzük magunkban. Egyszer hernyó, másszor lepke-imagó alakját ölti magára, önlényegében mégis mindig ugyanaz marad. A nem létező is létező. Elérhető-elérhetetlen.

*„Jég alatt, nem-múló percemen át
őrizem simuló pille-porát.
S a fényben szüntelen
szaladó éveken
tű-fokon
csókolom
ujja nyomát.”*

Aztán, ha meglettük, és orkánerejű szélben is sikerült megőriznünk a lángot, belenézni létező sárgáiba, égővöröseibe, periodikusan hullámozó nyugalomába, s fényénél átmelegedtünk, egyetlen dolog hiányzik, hogy valóban minden *egy* legyen:

„Átléptünk a hegyen,
fogjátok a füzért
mindkét hegyoldalon.
Lejtünk a tengeren,
fogjátok a füzért
mindkét partoldalon.
Szállunk az égen át,
a csillagok között,
hosszú a virágfüzér
kéztől kézig ér,
valamennyi kézen át
kezdettől végig ér.”⁴

Kezdetől végig. S akkor talán sikerül egy-egy kivételes, telített pillanatban megérezni, hogy egymásban, magunkban, vagyis bennünk a *hatalmas*. Mert: „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”⁵ A létra pedig: a szeretet.

⁴ Weöres Sándor: Vonzás

⁵ Weöres Sándor: A teljesség felé